

En skymt av kulturlager vid Nybrogatan

L2010-3508

Söderköping 3-63

Nybrogatan/Åpromenaden

och Skönbergagatan

Söderköpings stad och kömmun

Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Söderköping 3:63 (Nybrogatan/Åpromenaden och Skönbergagatan)
Stad	Söderköping
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2010:3508
Digitala fastighetskartans blad	64F 8h SO
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Mätteknik	Manuell
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst beslut	2021-08-24
Lst dnr	431-7951-2021
Lst handläggare	Helena Hulth
ÖM dnr	0148/21
ÖM projektnr	001824
Undersöknings-id	202101107
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Transtema Network Services AB
Projektledare	Ann-Charlott Feldt
Personal	-
Fältarbete	2021-08-31
Undersökt yta	4,6 m ²
Fynd	Nej
Foto	Digitala bilder
Analyser	Nej
Grafik	Ann-Charlott Feldt
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

En skymt av kulturlager vid Nybrogatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte och metod	7
Resultat och tolkning	7
Referenser	8

*Omslagsbild: Schaktning pågår på Storåns södra strand, strax intill Nybrogatan.
Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.*

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

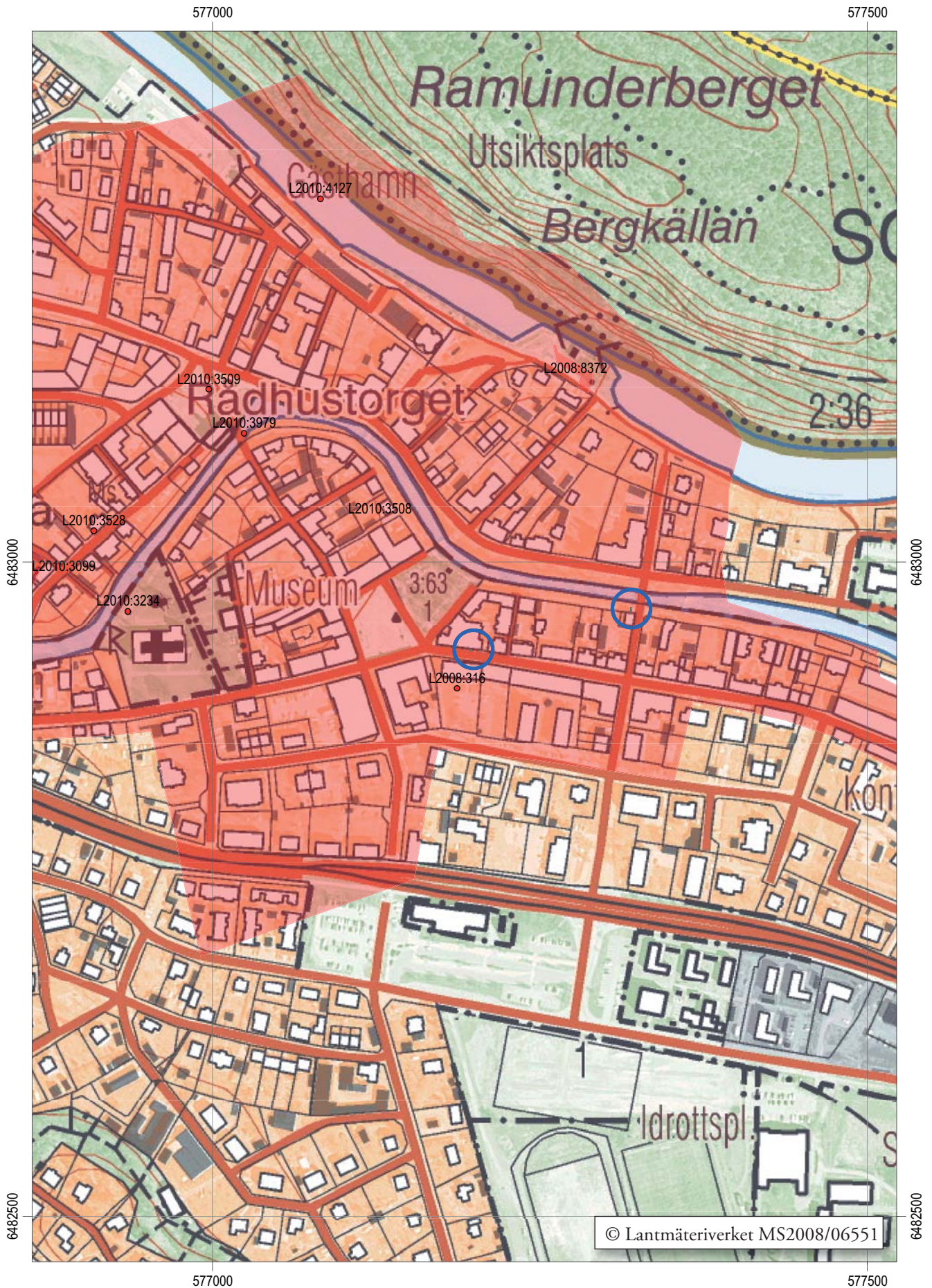
Med anledning av schaktning för att länka kanalisationsstråk för Telias ledningsnät på två platser centralt inom Söderköpings medeltida stadsområde (L2010:3508) utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arbetet omfattade totalt 4,6 m².

Schaktet i Åpromenaden, direkt väster om Nybrogatan och söder om Storån, grävdes ner till 0,4 - 0,6 m djup under befintlig markyta. I schaktet framkom flera olika kabelschakt grävda sedan tidigare. Kulturlager påträffades direkt under kablarna på 0,4 - 0,6 m djup beroende på hur djupt kablar och kabelrör grävts ner vid tidigare tillfällen.

Schaktet i Skönbergagatan grävdes i trottoaren vid kv Bryggaren. Det grävdes ner till befintliga kablar på 0,5 m djup. Inga kulturlager berördes i detta schakt.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utsnitt ur digitala fastighetskartans blad 64F 8h SO med aktuella undersökningsområden markerade. Skala 1:4000.

Inledning

Med anledning av schaktning för att länka kanalisationsstråk för Telias ledningsnät på två platser inom Söderköping 3:63 (Nybrogatan/Åpromenaden och Skönbergagatan) i Söderköping utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetet skedde efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland och Transtema Network Services AB ansvarade för de arkeologiska kostnaderna.

Arbetet utfördes centralt inom Söderköpings medeltida stadsområde (L2010:3508) och omfattade sammanlagt en yta på ca 4,6 m² som schaktades ner till befintliga ledningar på 0,4 - 0,6 m djup. Arbetet i fält utfördes 2021-08-31. Ansvarig för den arkeologiska undersökningen i fält och rapportarbetet var Ann-Charlott Feldt.

Områdesbeskrivning

Staden Söderköping är belägen ca 2,5 mil från Slätbaken i en dal som sträcker sig i öst-västlig riktning. Dalen omges av ett kuperat landskap med skogbevuxna moränkullar. Genom stadsområdet flyter Storån och den delvis kulverterade Lillån, samt Göta kanal. Norr om staden finns Ramunderberget. Söderköping omnämns skriftligen första gången år 1250 i ett testamente där drottning Katarina överläter platsen till sin syster Benedicta (Ljung 1949).

Staden växte fram i början av 1200-talet som en utveckling av en äldre centralort med en marknadsplats i anslutning till Storån. Var denna marknadsplats haft sin exakta lokalisering är oklart. Arkeologiska undersökningar visar på att det är i kvarteren närmast Storån, bl a kv Hertigen, som de senvikingatida och tidigmedeltida bebyggelselämningarna finns (Feldt & Ohlsén 2005, Tesch & Hasselmo 1987).

Från slutet av 1200-talet och fram till 1400-talet var Söderköping en betydande hamnstad. Det fanns även goda vägförbindelser inåt landet. Sannolikt bidrog uppgrundningen av hamnområdet under senare delen av medeltiden till att staden under 1600-talet förlorade sin ställning, vilken övertogs av Norrköping och Valdemarsvik (Broberg & Hasselmo 1978).

Staden fick tidigt tre kyrkor med egna församlingar; S:t Laurentii kyrka, S:t Ilians kyrka och Drottens (nuvarande Drothems) kyrka. De två förstnämnda

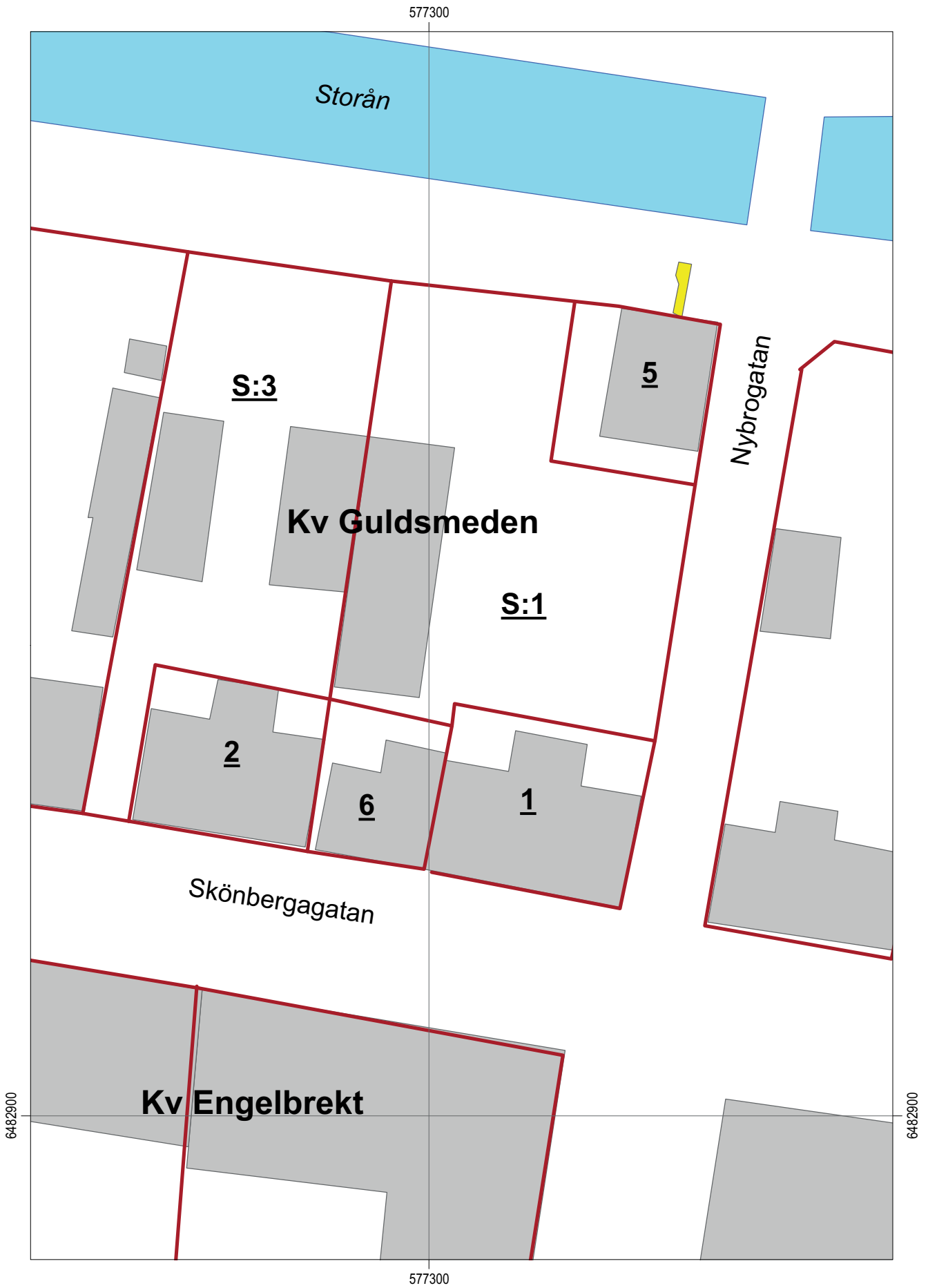
var stadsförsamlingskyrkor och den sista landsförsamlingskyrka. I samband med reformationen slogs de båda stadsförsamlingarna samman och S:t Ilians kyrka försvann. Utöver kyrkorna fanns ett franciskanerkonvent, ett hospital samt flera kapell i staden. Konventet etablerades år 1235 och var beläget strax öster om Drothems kyrka (Broberg & Hasselmo 1978).

Åren 1380, 1418 och 1567 drabbades Söderköping av omfattande bränder. Eventuellt kan en tidigare brand ha härjat staden år 1281 eller 1305 (Ljung 1949, Broberg & Hasselmo 1978). Förutom de nämnda stadsbränderna drabbades Söderköping under 1600- och 1700-talen av flera katastrofer. År 1612, under Kalmarkriget, plundrades och brändes staden av danskarna.

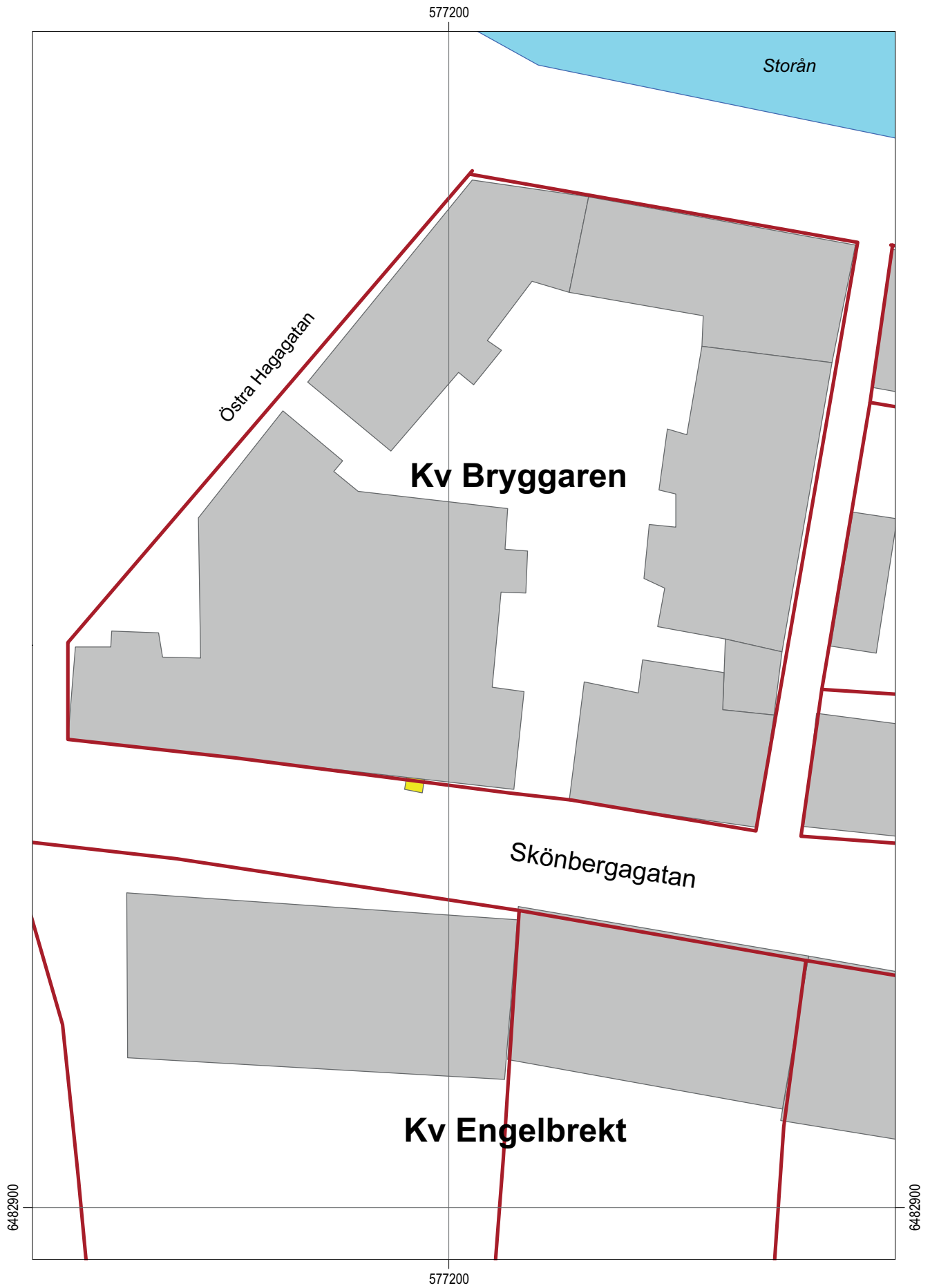
År 1684 förstördes samtliga broar samt en stor mängd båthus och bryggor av kraftiga översvämningar. Nya översvämningar drabbade staden 1710 och 1784. Från vårfloden 1710 berättas att den var en av de värsta i stadens historia då bl a husen närmast ån förstördes och samtliga broar sprängdes (Bodelius 2002). Av de historiska kartorna från 1701 (LMS D111-1:3) och 1779 (LMS D111-1:16) framgår att bron över Storån vid Nybrogatan har olika lägen på de båda kartorna. På den senare kartan sammanfaller den inte med Nybrogatans sträckning söder om ån. Kanske har den flyttats nedströms under en period.

Skönbergagatan tillhör stadens medeltida gatunät. Vid undersökningar i gatan har gatubeläggningar påträffats i flera skikt. Några kavelbroar som påträffats har daterats genom dendrokronologi till 1200-talet (Broberg 1996, Magnusson 2008). Vid arkeologiska undersökningar i kv Bryggaren, strax intill Skönbergagatan har omfattande medeltida lämningar påträffats (Hasselmo 1996, Tesch 1979). Vid en undersökning i kvarteret kunde åtta bebyggelsefaser urskiljas, där de undersökta lämningarna daterade sig från 1100-talet fram till 1300-talet (Beronius Jörpeland & Lindh 1996).

År 1976 gjordes en arkeologisk kontroll vid schaktning för VA-ledningar i Nybrogatan, mellan Skönbergagatan och Storån. Närmast Storån fanns endast omrörda lager. Längre söderut framkom ett 0,85 m tjockt kulturlager på ca 0,90 m djup. Där fanns bl a två skikt av träbroläggningar samt en rustbädd av ris (Tesch 1978).

Figur 3. Schaktplan för undersökningsområdet vid Nybrogatan. Skala 1:400.

Figur 4. Schaktplan för undersökningsområdet vid Skönbergagatan. Skala 1:400.

Syfte och metod

Undersökningens övergripande syfte var att tillse att eventuella fornlämningar berördes så lite som möjligt av arbetet. De lämningar som påträffades skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras. Resultatet är avsett att kunna ligga till grund dels för Länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför eventuella kommande beslut, dels för exploatörens vidare planering.

Då undersökningen utfördes efter Generellt förfrågningsunderlag från Länsstyrelsen Östergötland och Bekräftelse med kostnadsberäkning från Östergötlands museum, formulerades inga detaljerade frågeställningar inför fältarbetet. Det var dock känt att det har påträffats välbevarade lämningar i form av bl a byggnadslämningar och kavelbroar i närområdet.

Den arkeologiska undersökningen utfördes som en schaktningsövervakning i samband med schaktningen för ledningarna. Schakten grävdes ner till befintliga ledningar på 0,4 – 0,6 m djup. Äldre lämningar som framskyntade under en stor mängd av ledningar noterades utan att undersökas närmare. Schaktet mättes in och fotograferades. Inga föremål togs tillvara. Inga lämpliga kontexter för analyser framkom i samband med arbetet.

Resultat och tolkning

Schaktet i Åpromenaden, grävdes med maskin tvärs över gångvägen direkt väster om Nybrogatan och söder om Storån. Det var 0,7 - 1,0 m brett och ca 4,0 m långt. Det grävdes ner till 0,4 - 0,6 m djup under befintlig markyta. Schaktet korsades av en stor mängd kablar och kabelrör nedgrävda sedan tidigare.

Kulturlager framkom direkt under kabelschakten på 0,4 - 0,6 m djup beroende på hur djupt dessa grävts ner vid tidigare tillfällen. På grund av mängden kablar i schaktet gjordes ingen närmare undersökning av de kulturlager som skyntade mot schaktets botten. Kulturlager kvarligger under aktuellt schaktdjup.

Schaktet i Skönbergagatan var ca 1,4 m² stort och grävdes i trottoaren vid kv Bryggaren. Det grävdes för hand ner till befintliga kablar på 0,5 m djup. Inga kulturlager berördes i detta schakt. Eventuella kulturlager kvarligger under aktuellt schaktdjup.

Figur 5. Schaktet strax intill Nybrogatan sett från nordväst. Under ledningarna och de sentida fyllnadsmassorna skyntar ett mörkare lager. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Referenser

Beronius Jörpeland L & Lindh M. 1996. *Vid en medeltida gränd i kv Bryggaren*. Arkeologisk undersökning. RAÄ 14, kv Bryggaren 1, Söderköping. Rapport 1996:105, Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm.

Bodelius L. 2002. *Historien om ett hus*. Söderköping.

Broberg B. 1996. *Skönbergagatan*. Arkeologisk undersökning. Skönbergagatan (SR 135), Söderköping. Rapport 1996:54, Riksantikvarieämbetet, UV Linköping.

Broberg B & Hasselmo M. 1978. *Söderköping*. Rapport Medeltidsstaden 5. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Stockholm.

Feldt A-C. & Ohlsén M. 2005. *På vikingatida grund i kv Hertigen 3*. Arkeologisk förundersökning, kv Hertigen 3, Söderköping. Rapport 2005:32. Östergötlands länsmuseum.

Hasselmo M. 1996. Kv Bryggaren 1-2, Söderköping, Östergötland. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala.

Ljung S. 1949. *Söderköpings historia*. Första delen. Tiden till 1568. Lund.

Magnusson M. 2008. *Gator på djupet. Schaktning för brunnar och dagvatten på Storgatan och Skönbergagatan vid Hagatorget*. RAÄ 14, Söderköpings stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2008:131, Östergötlands länsmuseum.

Tesch S. 1978. Arkeologisk kontroll VA-schakt, medeltid. 1976. Nybrogatan, Söderköpings stad, Östergötland. Rapport Riksantikvarieämbetet, Uppsala.

Tesch S. 1979. Kvarteret Bryggaren, Söderköping, Östergötland. Arkeologisk förundersökning. Rapport. Riksantikvarieämbetet, Byrån för arkeologiska undersökningar.

Tesch S. & Hasselmo M 1987. *Söderköping. 2000 år på 20 år*. Arkeologi i Mellansverige. Stockholm.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

D111-1:3. Geometrisk avmätning. Söderköpings stad. 1701.

D111-1:16. Mätning. Söderköpings stad. 1779.

Med anledning av schaktning för att länka kanalisationsstråk för Telias ledningsnät på två platser centralt inom Söderköpings medeltida stadsområde utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arbetet omfattade totalt 4,6 m². Invid Nybrogatan påträffades kulturlager direkt under tidigare nedgrävda kablar på 0,4 - 0,6 m djup. Schaktet i Skönbergagatan grävdes ner till befintliga kablar på 0,5 m djup utan att kulturlager berördes.

ISSN 1403-9273
Rapport 2021:35